

A korszerű szakköri munka pedagógiai irányítása

Az elmúlt években több tanácskozás, konferencia és fórum foglalkozott a szakági tevékenység tartalmi és formai kérdéseivel. A továbbfejlesztés igénye szorosan kapcsolódik, illeszkedik az általános iskolai nevelés-oktatás alapelveiben és fő feladataiban megjelölt koncepciókhoz. Ennek megfelelően kell kidolgozni a gyermekközösségek öntevékeny művelődését szolgáló, az önálló ismeretszerzés képességét megalapozó játékos, közösségi, szakági, közművelődési módszereket, munkaformákat.

A szakági tevékenységrendszer kínálata elvileg minden gyermek számára biztosíthatja a rendszeres, a folyamatos, a tervszerű és az érdeklődésen alapuló szakjellegű tevékenységet. A nevelés fő feladataihoz területileg kapcsolódva a szakági tevékenységek kiterjednek a művészeti, esztétikai, az egészséges életmódra, a társadalmi – politikai – történelmi, a természet ismerete, a honvédelmi és technikai nevelés területeire. A szakköri munka, az iskola és az úttörőmozgalom nevelési eszközeivel összhangban, a nevelés-oktatás követelményeinek és a gyermekek igényének megfelelően játékos keretben jelentik a szakági munkának. Tervszerű, szakmai és pedagógiai szempontból átgondolt, az egyes eljárásokat és eszközöket egységes folyamattá rendezhető művelődési, képességfejlesztő lehetőségeket biztosítanak. A szakkörök feladatainak tartalma, iránya és az ajánlott tevékenységi formák a közösségek crejének növelését, egyéni arculatának kialakítását ösztönzik, alkalmat teremtenek a speciális akciók szervezésére, a szakkör életének öntevékeny irányítására, s ezen keresztül hatékonyabbá teszik a szövetség világnézeti – erkölcsi – politikai nevelését, az egyes gyermekekre gyakorolt hatását.

A pedagógiai közvéleményt régóta foglalkoztatja, hogyan lehet megtervezni a szakköri munkát, amely megfelel a korszerűség követelményeinek, úgy, hogy tartalmazza a célok, feladatok elérését szolgáló eljárások, módok, módszerek és eszközök egységét.

A szakköri munka tervezése

A *tervezés* a vezetői munka alapvető eleme, mert az előzetes vezetői döntéssel kiválasztott végrehajtási változat részleteinek kimunkálására hivatott. Célja az egész szakköri munka, valamint a rendelkezésre álló anyagi-tárgyi eszközök tevékenységének, illetve mozgásának összehangolása a szakköri cél érdekében. A művellet eredménye a *terv*, amely tulajdonképpen prognózis.

A tervezés és a terv minőségének értékét nem a részfeladatok egyikének-másikának teljesítésén mérhetjük le. Sokkal inkább azon, hogy általa milyen mértékben közelíti meg a szakkör saját célját, s bekövetkeznek-e a valószínűnek tartott állapotok. A megvalósulás lehetősége függ többek között a rendelkezésre álló információk mennyiségétől és minőségétől, a terv készítőinek gyakorlottságától és tudásától, valamint a rendelkezésre álló időtől. A tervszerűség lényege a tudatosság. Nem a leírt tervet, hanem a pedagógiai logika követelményeinek megfelelő gondolkodást tartjuk a tervezés eredményének.

Ezek után melyek a jó tervezés követelményei?

1. A tartalom és a forma egységében történő tervezés az egyik alapvető norma: Nemcsak a *mit-re*, hanem a *hogyan-ra* is ki kell térni. A feladat kiválasztása viszonylag egyszerű, de figyelemmel kell lenni a módszerbeli lehetőségekre is. Arra, hogy milyen eszközökkel, eljárásokkal hajthatók végre a kiválasztott feladatok. A „hogyan” kérdés-

köréhez tartozik az időpontok meghatározása, a megvalósítás színtereinek megjelölése és a végrehajtásban résztvevők körülhatárolása.

2. A távlatos és szakaszos tervezés igénye a korszerű pedagógiai elvek követelménye. Ebben benne vannak a nevelési-oktatási dokumentum követelményei és az iskolai koncepciók lehetőségei.

3. A tervezésnek helyes logikát kell tükröznie, melyben több részkövetelmény valósul meg (a szakköri munka végső célja, az eredmény szint, a program, az értékelés).

4. A jó tervezés követelményei között előkelő helyet foglal el a tervezés konkrétság. A tervek használati értéke annál jelentősebb, minél egyértelműbben vonatkoznak a teendőkre. A tervezés konkrétsága nyilvánul meg abban is, hogy a különböző cselekvések, tevékenységek végrehajtását valakinek a felelőssége alá kell rendelni (felelősök rendszere).

A szakköri *munkaterv* fő fejezetei:

- A szakköri munkát meghatározó alapvető dokumentumok:

- a) állami,
- b) mozgalmi,
- c) közművelődési.

- A szakkör célja;

- A szakkör feladata.

- A szakköri foglalkozások helye és ideje.

- Helyzetelemzés a szakkör tanulójáról (több éve dolgozó szakkörök esetében)

- a szervezés tapasztalatai,

- a tartalmi munka jellemzői,

- a szakköri önkormányzat működésének pedagógiai tapasztalatai,

- a szakpróbázás tapasztalatai,

- a nevelés tényezői együttműködésének jellemzői,

- idő (hónap, hét).

- Az adott szakköri foglalkozás témája, tartalma.

- A szakköri önkormányzat szerepe a foglalkozás előkészítésében.

- A témához kapcsolódó ismeretszerzési lehetőség és mód, munkaformák.

- módszerek,

- koncentráció,

- szemléltetés,

- a tanulók vállalásai, megbízásai,

- a szakpróba előkészítése,

- a témához felhasznált irodalom,

- a szakköri tagok javaslatai, véleményei,

- együttműködés (a napközi otthonnal, művelődési házzal, a nevelés tényezőivel, üzemekkel, patronáló szervekkel, szülőkkel),

- szakpróbázás módja,

- felkészülés vetélkedőkre, pályázatokra,

- megjegyzés.

A szakköri napló vezetése

A szakköri napló azokhoz a dokumentumokhoz tartozik, amely egybekapcsolja a gyermekközösség és a pedagógus tevékenységét, számontartja munkájuk eredményét. Ezek a naplók jelentik a hagyományteremtés egyik módját, felelevenítik a közös élményeket, ötleteket, jó módszereket ad át általuk a fiatalabb társaknak, és évek múlva is visszaemlékezhetünk a múlt eredményeire stb.

A gyerekeket meg kell tanítani naplójuk írására. Akkor jó a napló, ha praktikus, ha a szakkörben mindig használható. Fejezetei legyenek azonosak a szakköri tematika címével, s ezekhez kapcsolódjanak jelek; pl.:

- meghívó 3 szakköri foglalkozásra - jele: boríték,
- ötletforgó a szakköri tisztségviselőket segíti - jele: játékgörgő,
- csalogató természetjárásra: - jele: farönkön nyuszi feje;
- a jó szakköri foglalkozás mottója: - jele: kulcs,
- ünnepek, évfordulók a szakkörben: - jele: fákyla,
- szakkörömmel a történelem útján: - jele: - zászló,
- megdicsérem a szakkörömet: - jele: őrsi zászló, benne a nevek,
- játékfeltalálók: - jele: labda vagy dobókocka,

és legyen a naplóban játégyűjtemény, dalcímek, tréfák, akadályverseny-ötletek, túra-rajzok, fényképek, emblémák, dicséretetek. Mutassa be mindazt, amivel közösséggé, életművekben összetartó baráti gárdává formáljuk a gyerekeket. Lehet az kirándulás, neves emberekkel, a szakkör barátaival történő beszélgetés, klubdelutának, versenyek.

A szakkörvezetés módszertani kérdései

A módszer azoknak a gyakorlati módoknak, eljárásoknak összessége, amelyeket valaki valamely cél elérésére tudatosan felhasznál.

A módszerek jelentőségét az adja, hogy a helyes cél- és feladatkitűzés mellett a munka eredményessége a megfelelő módszerek, eszközök kiválasztásán és alkalmazásán múlik. E közhelyszerű megállapításnak az úttörőszövetség vonatkozásában az ad különös hangsúlyt, hogy éppen a módszerek, az eszközök azok, amelyek az iskolával azonos célok megvalósításának folyamatában megkülönböztetik, meg kell, hogy különböztessék a gyermekszervezetet az iskolától.

Az iskola és a mozgalom elsősorban nem a módszerek elemeiben különbözik - hisz mindezek a szocialista pedagógiai módszertanának gazdag tárházából valók, hanem a módszerek és ezek elemeinek kombinációjában, s az egyes módszerek kiemelésében, a cél szolgálatában.

Igy érthető, hogy miért fordítunk nagy figyelmet a szakköri munka módszertanára. Teljességre törekvés nélkül, mintának néhány példa. A szakköri munka tapasztalatai alapján módszereinket a folyamatban betöltött szerepük szerint csoportosíthatjuk, amelyekkel a gyakorlatban általában eredményesen tudunk dolgozni. Ennek megfelelően megkülönböztetjük:

1. A tudatosítás, felvilágosítás és meggyőzés módszereit.

Ezen belül a szakköri munka hatékonyságát közvetlenül szolgáló módszereket, például a magyarázatot, a példát, a bírálat módszerét, a beszélgetést, amelyek általában a foglalkozások során jól alkalmazhatók. A szakköri munkában egész kollektívákat érintő meggyőzőési módszereket alkalmazunk: az előadást, a vitát, a tájékoztatást, az ankétot, a konzultációt.

2. A szakköri foglalkozásokra tervezett tevékenység megszervezésének módszerei. Ide a követelést, a megbízást; az ellenőrzést, a versenyjellegű és játékos módszereket, a gyakorlást soroljuk.

3. A foglalkozásokon résztvevők magatartására ható módszereket, amelyeken belül - pszichikus indíttatásuk és célratorésük szerint - megkülönböztethetjük még:

a) az ösztönzés módozatait; pl.: biztatás, az elismerés, a dicséret, a jutalmazás, az értékelés módszereit;

b) a kényszerítést és felszólítást;

c) a gátlást előidéző módszereket, mint amilyen a felügyelet, a tilalom.

Ahhoz, hogy a szakkörvezetés módszerei hatékonyak legyenek, a szakkörvezető személyiségének néhány alapvető tulajdonságának meglétére feltétlenül gondolunk. Felsorolásképpen említünk most néhányat: alkalmazkodó képesség, lelkesedés, kezdeményező-készség, energia, határozottság, belátás, eredetiség, népszerűség, humorérzék, fokozott részvételi és együttműködési készség. Ezek a személyiségvonások, tulajdonságok elősegítik az oktató vezető szerepének érvényesülését, és gyakran, ha rejtett formában is, befolyásolják, alakítják alkalmazott sok-sokféle szakkörvezetői módszerük hatását.

A szakköri munka értékelésének szempontjai

A vezetői munka ellenőrzői funkcióihoz tartozik az értékelés. A szakkörvezető:

a) egyéneket és közösségeket, illetve

b) tevékenységeket és állapotokat (eredményeket) értékeli.

Egy szakkör értékét tevékenységének tartalmi tulajdonságai, módszereinek eredményessége határozza meg. De a pedagógiai folyamatot képviselő, megtestesítő tevékenységek és a folyamatban szerepet játszó személyek értékelésében az eredményeken túl a létrehozó okokat (tárgyi, dologi, személyi értékeket), valamint a reális teljesítményeket is minősíteni kell. Döntő a nevelési hatékonyság mértéke, a tanulóközösség és az egyén fejlődése.